

tragter det i Forbindelse med de Bestemmelser i Loven, der saa klart og tydeligt tale om en Ret for Bondestanden? Man maa, som Udvalget har anført, bestandig stille sig de tidlige factiske og rettlige Forhold for Die, naar det findes, at noget ikke er forbudt, som kunde synes at stride imod det almindelige Princip. De tidligere rettlige og factiske Forhold medførte allerede, at de omhandlede Jorder brugte saa godt som udelukkende maatte tilfalde Bondestanden; den Ret til samme, som Lovene udtrykkelig tillægge Bondestanden, var derhos naturligtvis en Ret for Standen i det Hele taget ikke for nogen Enkelt, og det kom ikke an paa enkelte Afgifter derfra. Naar saaledes Forordningen af 8de Juni 1787 og 19de Marts 1790 udtrykkelig tillægge, ikke blot de enkelte Fæstere, men Bondestanden særegne Rettigheder med Hensyn til disse Jorder ligeoverfor Godseierne, kunde man dog umuligen tænke sig dette foreneligt dermed, at Godseierne skulde have uindskrænket Afgang til at fæste og sælge til hvem de vilde med Tilstedesættelse af den bestaaende Bondebefolkning; disse to Ting kunne ikke forenes, men vilde staae i aabenbar Strid med hinanden, men Sagen bliver forklarlig, naar man seer hen paa de factiske Forhold, der dengang gjorde det saa godt som umuligt eller indskrænkede det til yderst saa Tilfælde, at man kunde fæste bort til Andre end Bønder, og i disse enkelte Undtagelsestilfælde gif i alt Fald Personen ogsaa over i Bondestanden med alle dens særegne Byrder og Indskrænkninger (Sa.). Det samme vil man let see, naar man gennemgaaer den hele Række af Love, der udviklede dette Forhold; de gaae vel ud paa at beskytte Bondestandens Ret med Hensyn til disse Jorder; men man indlod sig i Almindelighed ikke paa at give andre Forbud og Indskrænkninger, end der viste sig en praktisk Fornødenhed til. Saaledes satte man ikke bestemte Grændser for Indfæstningen eller den aarlige Afgift, man satte kun den indirecte Begrændsning, at Godseieren var forpligtet til, inden en vis Tid at have Gaarden bortfæstet, og at han blev straffet, hvis det ikke var skeet, og han ikke havde søgt at faae en Fæster paa billige Vilkaar. At dette var tilstrækkeligt, havde sin gode Grund deri, at der

virkelig dengang var saa faa Penge hos Bondestanden, og at Gaardenes aarlige Production var saa ringe, at det saa omtrent forbød sig selv at komme med overdrevne Fordringer i disse Henseender (Hør!). Derimod var der en anden Præstation, dengang netop i de fleste Tilfælde den vigtigste, for hvilken der ikke var givet en saadan Grændse i Forholdenes egen Natur, og som Lovgiveren strax tog fat paa og begrændsede til Bondestandens Beskyttelse, og det var Hoveripligten (Hør!). Da det viste sig, at Bønderne dog ogsaa ubilligen kunde plages med Hensyn til andre Præstationer ved at anvende en vis Fremgangsmaade, nemlig ved at fæste paa Aaremaal, tog Lovgiveren ogsaa strax fat herpaa, og forbød det ved Forordningen af 19de Marts 1790, som en Fremgangsmaade, der let kunde lede til Udsugelser. Dette viste altsaa, at Lovgiveren paa ingen Maade erkjendte, at Godseieren havde en saadan Ret ligeoverfor Bondestanden, som han kunde benytte til overdrevne Fordringer og Udsugelser. Den samme Anskuelse vil ogsaa findes tydeligt og klart fremsat i den Forestilling, som ligger til Grund for Placaten af 7de Juni 1806, om hvilken baade Renteskammeret, Cancelliet og Landbocommissionen vare enige i, og som jeg i et tidligere Foredrag har omtalt. — Den ærede Rigsdagsmand citerede nogle Bestemmelser, men som vistnok ikke vare heldigt valgte fra hans Standpunkt. Han paaberaabte sig navnlig Bestemmelserne i Forordningen af 13de Mai 1769, idet han sagde, at denne Forordning gav Godseierne Ret til at sælge til hvem de vilde; det staaer der slet ikke; der omtales kun, at de kunde sælge til Fæstebønderne, ikke til Andre, og dette gjentages i enhver af Paragrapherne. Dette vil den ærede Rigsdagsmand ogsaa finde i flere senere Bestemmelser om saadan Overgang af Fæstegods til Selveiendom. Jeg modsigter ingenlunde Rigtigheden af den Sætning, at Godseierne nu kunne sælge til hvem de ville; den har jo Udvalget ogsaa aldeles bestemt indrømmet; men det var dog ikke godt for Godseierne, hvis de ikke havde anden Hjemmel for denne Frihed end den, som den ærede Rigsdagsmand citerede. Men den, der vil paaberaabe sig denne Lov som Hjem-